

## بررسی رابطه اندازه مؤسسه حسابرسی و خوش بینی مدیریتی با کنترل های داخلی

محمد عزیزی<sup>۱</sup>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۱۰ تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۰۵/۱۸

### چکیده

کنترل داخلی فرآیندی است که هیأت مدیره، مدیریت و دیگر کارکنان یک مؤسسه اجرا می کنند و هدف از ایجاد آن، کسب اطمینانی منطقی و معقول از دستیابی به اهداف اثربخشی و کارایی عملیات، قابلیت اعتماد به گزارشگری مالی و پایبندی به قوانین و مقررات جاری است. وجود سیستم کنترلی از دستیابی به اهداف سازمان و در عین حال، از منافع تمام گروه های ذی نفع حفاظت می کند و بررسی علل و عوامل مؤثر بر آن حائز اهمیت است. بنابراین هدف این پژوهش بررسی رابطه اندازه مؤسسه حسابرسی و خوش بینی مدیریتی با کنترل های داخلی است. جامعه آماری پژوهش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و نمونه مورد مطالعه، شامل ۱۶۰ شرکت پذیرفته شده طی سال های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ است. روش پژوهش توصیفی و از نظر ارتباط بین متغیرها علیّ است و از نظر هدف کاربردی است. برای پردازش و آزمون فرضیه ها از روش رگرسیونی و داده های تابلویی و همچنین مدل اثرات ثابت استفاده شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل فرضیه های پژوهش نشان داد که اندازه مؤسسه حسابرسی با کنترل های داخلی رابطه مثبت و معناداری دارد و خوش بینی مدیریتی با کنترل های داخلی منفی و معناداری دارد.

### واژگان کلیدی

اندازه مؤسسه حسابرسی، خوش بینی مدیریتی، کنترل های داخلی

۱. گروه حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. [akramazizi69@gmail.com](mailto:akramazizi69@gmail.com)

## مقدمه

در سایه تفکیک مالکیت از کنترل و مشکل نمایندگی ناشی از آن در دنیای کسب و کار مدرن، نظام راهبری نهادی ضرورت یافته است که مدیریت از طریق آن، نظارت و پایش می‌شود تا هزینه‌های نمایندگی کاهش یابد و منافع سهامداران با سرمایه‌گذاران همسو شود. یکی از مهم‌ترین سازوکارهای کنترلی که زمینه هدایت اثربخش و کارای سازمان‌ها را فراهم می‌آورد، مجموعه تدابیری است که از آن‌ها با عنوان کنترل‌های داخلی یاد می‌شود (حاجیها و حسین‌محمدنژاد، ۱۳۹۴). کنترل داخلی فرآیندی است که هیأت‌مدیره، مدیریت و دیگر کارکنان یک مؤسسه اجرا می‌کنند و هدف از ایجاد آن، کسب اطمینانی منطقی و معقول از دستیابی به اهداف اثربخشی و کارایی عملیات، قابلیت اعتماد به گزارشگری مالی و پایبندی به قوانین و مقررات جاری است. وجود سیستم کنترلی از دستیابی به اهداف سازمان و در عین حال، از منافع تمام گروه‌های ذی‌نفع حفاظت می‌کند. از طرف دیگر، گزارشگری یکپارچه مالی و کنترل داخلی از طرف مدیران و حساب‌برسان مستقل و خطاب به سهامداران خارجی ارائه می‌شود (ساعدی و دستگیر، ۱۳۹۶).

در سال‌های اخیر پژوهش‌های بی‌شماری در خصوص رفتارهای مالی صورت گرفته است که تصدیق می‌کنند مدیران همیشه رفتار منطقی ندارند و ممکن است نسبت به تصمیم‌های غیرمنطقی که تأثیر بسزایی در فعالیت‌های مالی و سیاست‌های شرکت‌ها دارند، مانند رویه‌های حسابداری، خوش‌بین باشند. خوش‌بینی مدیران با شرکت‌هایی که از ارزش شرکت کم می‌کنند در هنگام تصمیم‌گیری اشتباه در مورد نحوه سرمایه‌گذاری، بودجه یا استفاده نادرست از روش‌های حسابداری پرهزینه ادغام می‌شوند. خوش‌بینی مدیران باعث می‌شود افراد دانش و مهارت‌های خود را بیش از حد و پیش‌بینی خود را از احتمال پدیده بیش از حد افراطی یا بیش از حد پرتحرک، ارزیابی کنند (سلیمانی و گروه‌ای، ۱۳۹۶). در ادبیات امور مالی رفتاری، گرایش خوش‌بینانه مدیران از مهمترین ویژگی‌های شخصیت مدیران است که بر ریسک‌پذیری تأثیر می‌گذارد (دوئل‌من و همکاران<sup>۱</sup>، ۲۰۱۵). خوش‌بینی یکی از مفاهیم مهم مالی-رفتاری مدرن است که سبب می‌شود انسان دانش و مهارت خود را بیش از حد تخمین بزند و پیش‌بینی وی از احتمال وقوع پدیده‌ها خیلی افراطی یا خیلی تفریطی باشد. خوش‌بینی مدیریت به‌عنوان ویژگی روان‌شناختی سبب می‌شود تا از صحت و قابلیت اتکای اطلاعات کاسته شود و اطلاعات خاص شرکتی، به دلیل وجود نامتقارنی اطلاعاتی ذاتی موجود بین مدیر و مالکان با شفافیت کمتری روانه بازار شوند. به عبارتی مدیران خوشبین به دلیل حس خوش‌بینی نسبت به تحقق رویدادهای آتی بر سیاست و تصمیم‌های شرکت تأثیر می‌گذارند و خوش‌بینی مدیران خواه چه از روی عمد یا غیرعمد باشد به احتمال زیاد منجر به تحریف‌های مغرضانه و نامتقارنی اطلاعات شرکت خواهد شد که به دنبال آن باعث کاهش در کیفیت گزارشگری مالی و در نتیجه کنترل‌های داخلی می‌شود.

در سال‌های اخیر حسابرسی و کنترل‌های داخلی به عنوان یکی از مکانیزم‌های درون‌سازمانی، نقش بسیار بااهمیتی در ساختار حاکمیت شرکتی در جهان پیدا کرده است (نیوتن و همکاران<sup>۲</sup>، ۲۰۱۶). حسابرسی مستقل یکی از سازوکارهای مهم حاکمیت شرکتی که به سهامداران در کنترل و نظارت بر فعالیت‌های مدیریت شرکت کمک قابل توجهی می‌کند. حسابرسی صورت‌های مالی سبب افزایش اطلاعاتی و اعتماد بیشتر به اطلاعات شرکت می‌گردد. یکی از ویژگی‌های حسابرس که می‌تواند بر کیفیت کنترل داخلی اثر داشته باشد، اندازه مؤسسه حسابرسی است. در کشورهای پیشرفته

1 - Duellman & et al

2 - Newton & et al

به‌طور معمول از مؤسسات حسابرسی بزرگ با عنوان "X حسابرس بزرگ" یاد می‌شود. در بورس اوراق بهادار تهران شرکت‌ها یا به وسیله سازمان حسابرسی که یک نهاد وابسته به دولت و یا به وسیله مؤسسات عضو جامعه حسابداران رسمی، حسابرسی می‌شوند. با توجه به این موضوع که چندان از عمر جامعه حسابداران رسمی نمی‌گذرد، در حال حاضر مؤسسات عضو آن چندان توسعه نیافته‌اند و از نظر اندازه نسبت به سازمان حسابرسی بسیار کوچک هستند. از این رو انتظار می‌رود بین عملکرد این مؤسسات و سازمان حسابرسی تفاوت وجود داشته باشد.

عملکرد موثر حسابرسی می‌تواند با کمک به مدیریت در راستای بهبود کنترل‌های داخلی، نظارت کیفی شرکت را تضمین کند. مسئولیت‌های اصلی حساب‌رسان، بررسی، ارزیابی و نظارت بر کفایت و اثربخشی اهداف کنترل داخلی نسبت به فرآیندها، گزارش‌های و تطبیق‌هاست. در حالی که بسیاری از تحقیقات کنترل داخلی را بالاتر از گزارش مالی می‌دانند اما محدودیت‌های اطلاعاتی تضمین کرده‌اند تاکنون تحقیقات تجربی به نسبت کمی در مورد ارزیابی کنترل داخلی نسبت به عملیات و تطبیق عملیات انجام شده است. کنترل داخلی یک فرآیند پویا و تکراری است که به مدیریت برای استمرار تمرکز بر اهداف عملیاتی و مالی سازمان کمک می‌کند (چانگ و همکاران<sup>۳</sup>، ۲۰۱۹). اجرای یک سیستم کنترل داخلی، دستیابی به سه هدف ذیل را تضمین می‌کند: اثربخشی و کارایی عملیات، قابلیت اطمینان گزارشگری و انطباق با قوانین و مقررات قابل اجرا. اهداف عملیاتی که با انتخاب مدیران متفاوت است، مربوط به دستیابی به یک مأموریت اصلی شرکت می‌شود و ممکن است مربوط به بهبود کیفیت و نوآوری و کاهش هزینه‌ها و زمان تولید باشد. اهداف گزارشگری مربوط به تهیه گزارش قابل اعتماد از جمله گزارش مالی یا غیر مالی و داخلی یا خارجی است. اهداف انطباق مربوط به تبعیت شرکت از قوانین و مقررات در جریان عملیات‌های تجاری آن است (سahیتی و همکاران<sup>۴</sup>، ۲۰۱۷). عملکرد موثر حسابرسی، با کمک به مدیریت و اعضای هیئت مدیره برای ارزیابی و بهبود کارایی مدیریت ریسک، کنترل داخلی و فرایندهای حاکمیت شرکتی، ارزش افزوده‌ای را برای یک سازمان ایجاد می‌کند. بنابراین این پژوهش به این موضوع پرداخته شده است که اندازه مؤسسه حسابرسی و خوش‌بینی مدیریتی با کنترل‌های داخلی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری دارند؟

## مبانی نظری پژوهش

### اندازه مؤسسه حسابرسی

با توجه به تعاریف مختلف ارائه شده در بخش کیفیت حسابرسی ملاحظه می‌شود که تعاریف مذکور درجات متفاوتی از ابعاد شایستگی و استقلال در انجام حسابرسی (استقلال واقعی) و همچنین چگونگی درک استفاده‌کنندگان از استقلال آن‌ها را در بر می‌گیرند. اگر چه کیفیت درک شده حسابرسی می‌تواند با کیفیت واقعی حسابرسی مرتبط باشد، اما در صورت لزوم یکسان نیست. بنابراین، از حسن شهرت و مراقبت حرفه‌ای برای حفظ ویژگی‌های واقعی کیفیت حسابرسی و کیفیت درک شده استفاده می‌شود. پس می‌توان گفت حسن شهرت حسابرس چگونگی درک ذی‌نفعان از اطلاعات مذکور را متأثر می‌سازد و حسن شهرت حسابرس به درک بازار از شایستگی و بی‌طرفی (استقلال ظاهری) حسابرس مرتبط می‌شود. این امر توانایی حسابرس برای افزایش اعتبار صورت‌های مالی (حتی در صورت فقدان اطلاعات با کیفیت) را نمایش می‌دهد (مجتهدزاده و آقایی، ۱۳۸۳).

3 - Chang & et al

4 - Sahiti & et al

مهم‌ترین شاخص حسن شهرت حسابرسان، اندازه مؤسسه حسابرسان است. از دیدگاه نظری چندین دلیل برای رابطه مستقیم مورد انتظار بین حسن شهرت حسابرسان و توانایی نظارت حسابرسان وجود دارد. مؤسسه‌های معتبرتر در مقام مقایسه با مؤسسه‌های کم اعتبارتر و کوچک‌تر حسن شهرت بیشتری را وثیقه می‌گذارند و با احتمال کمتری از اشتباه‌های با اهمیت با مخاطره دعوی حقوقی چشم می‌پوشند. مؤسسه‌های حسابرسان بزرگ به‌طور واضح منابع بیشتری را برای هدایت آزمون‌های حسابرسان دارند. اکثر پژوهش‌های تجربی کیفیت محصول این فرض هستند که حسابرسان بزرگ‌تر (دارای نام تجاری) در مقایسه با حسابرسان کوچک‌تر (فاقد نام تجاری) توانایی نظارت بیشتری دارند. ذخایر احتیاطی برای صاحب‌کارانی که حسابرسان صاحب‌نامی ندارند در مقام مقایسه با حسابرسان صاحب نام (بزرگ و دارای نام تجاری) بیشتر است. دی آنجلو کیفیت حسابرسان را با واژه اعتبار حسابرسان تعریف کرده است. او اظهار می‌دارد که ذی نفعان می‌توانند از اندازه مؤسسه حسابرسان به‌عنوان جانشین حسن شهرت حسابرسان استفاده نمایند. وی استدلال می‌کند که اگر به‌کارگیری صاحب‌کار خاص در میان صاحب‌کاران حسابرسان خاص یکسان است، آنگاه حسابرسان بزرگ‌تر که تعداد صاحب‌کاران بیشتری دارند، در راستای تلاش برای حفظ هر صاحب‌کار انگیزه کمی برای قصور در افشاء تحریف کشف شده دارند، مطالعات بررسی کننده رابطه اجزای کیفیت سود مشخص می‌کنند که اگر چه صاحب‌کاران حسابرسان شده توسط حسابرسان دارای نام تجاری می‌توانند انگیزه‌های بیشتری برای مدیریت سود داشته باشند، اما حسابرسان دارای نام تجاری مدیریت سود را محدود می‌نمایند (حساس یگانه و آذین‌فر، ۱۳۸۹).

در واقع از دیدگاه حسابرسان، اندازه حسابرسان یکی از ویژگی‌هایی است که بر کیفیت حسابرسان اثر دارد. دی آنجلو معتقد است که مؤسسه‌های حسابرسان بزرگ‌تر، خدمات حسابرسان با کیفیت بالاتر ارائه می‌کنند، زیرا علاقه‌مند هستند که شهرت بهتری در بازار کار به‌دست آورند و از آنجا که تعداد مشتریان‌شان زیاد است نگران از دست دادن آن‌ها نمی‌باشند. تصور بر این است که چنین مؤسسه‌هایی به دلیل دسترسی به منافع و امکانات بیشتر برای آموزش حسابرسان خود و انجام آزمون‌های مختلف، خدمات حسابرسان را با کیفیت بالاتری ارائه می‌کنند (مجتهدزاده و آقایی، ۱۳۸۳).

همان‌طور که اشاره شد، مهم‌ترین شاخص اندازه‌گیری حسن شهرت حسابرسان، اندازه مؤسسه حسابرسان است که این دو با هم رابطه مستقیم دارند طوری که هر چه اندازه حسابرسان بزرگ‌تر باشد کیفیت حسابرسان هم بالاتر خواهد بود. شرکت‌های با اندازه حسابرسان بزرگ‌تر علاوه بر شهرت و اعتبارشان، در امر آموزش کارکنان و حفظ استقلال (ظاهری و واقعی) در بابر صاحب‌کاران و دیگر موارد مهم اثرگذار در افزایش کیفیت حسابرسان موفق عمل می‌کنند (پورکریم، ۱۳۸۸). ما نیز در این پژوهش سازمان حسابرسان را به‌عنوان مؤسسه بزرگ و دارای اعتبار و شهرت بالا در ایران در نظر گرفته‌ایم. بنابراین شرکت‌های حسابرسان شده به وسیله سازمان حسابرسان به‌عنوان شرکت‌هایی در نظر گرفته می‌شوند که اقلام صورت‌های مالی آن‌ها از اعتبار بالایی برخوردار بوده و در نهایت کیفیت حسابرسان بالاتری خواهند داشت. و در مقابل، شرکت‌های حسابرسان شده به‌وسیله سایر مؤسسه‌های حسابرسان (مؤسسه‌های حسابرسان عضو جامعه حسابداران رسمی) در نظر گرفته می‌شود که اندازه آن‌ها نسبت به سازمان کوچک‌تر است. این مؤسسه‌ها حسابرسان در مقابل سازمان حسابرسان از میزان اعتباردهی کمتری برخوردار بوده و در نهایت کیفیت حسابرسان پایین‌تری از لحاظ حفظ استقلال، آموزش کارکنان و غیره خواهند داشت (رحمتی، ۱۳۹۲).

## خوش بینی مدیریتی

مطالعات تجربی نشان می دهد درباره همه خصیصه های شخصی مثبت مانند مهارت در رانندگی، خوش سیمابودن، طبع بذله گویی، خوش اندامی، امید به زندگی زیاد و نظایر آن، بیشتر افراد تمایل دارند خود را بهتر از حد متوسط ارزیابی کنند و به همین دلیل، سرمایه گذاران نیز تمایل دارند درباره بازارها، اقتصاد و پتانسیل های عملکرد مطلوب سرمایه گذاری، بیش از اندازه بهینه بین باشند (پومپیان<sup>۵</sup>، ۲۰۱۰). در سال های اخیر، مطالعات بسیاری در زمینه مالی- رفتاری انجام شده است که اذعان دارد مدیران همواره به صورت به طور کامل عقلایی رفتار نمی کنند و تحت تأثیر خوش بینی ممکن است تصمیم های غیرعقلایی اتخاذ کنند که تأثیر مهمی در فعالیت های مالی و سیاست های شرکت مانند رویه های حسابداری دارد. خوش بینی مدیران باعث ترکیب یا تلفیق با شرکت هایی می شود که ارزش شرکت را کاهش می دهد و این در حالی است که اتخاذ تصمیم اشتباه در نحوه سرمایه گذاری، تأمین مالی و یا استفاده ناصحیح از روش های حسابداری هزینه بر است (مالمندیر و تیت، ۲۰۰۸). براساس مطالعات پیشین، در برخی مواقع، خوش بینی مدیران باعث ریسک پذیری آن ها و عملکرد بهتر نسبت به سایر مدیران می شود. کمپل و همکاران<sup>۶</sup> (۲۰۱۱) معتقدند خوش بینی مدیران به پیش بینی جانبدارانه مدیریت منجر شده است. در الگوی هیتون<sup>۷</sup> (۲۰۰۲) مدیرانی که گرایش به خوش بینی دارند، به عنوان تفکری توصیف می شوند که معتقدند مسائل امنیتی به طور نظام مند با سرمایه گذاران بیرونی ارزیابی خواهد شد؛ از این رو، تأمین مالی داخلی کم هزینه تر به نظر می رسد و شرکت ها از جریان وجه نقد داخلی برای تأمین مالی فرصت های سرمایه گذاری شان استفاده خواهند کرد و این امر به یک پدیده سرمایه گذاری جریان نقدی منجر می شود. هیتون خوش بینی مدیران ارشد را به تصمیم گیری مالی ارتباط می دهد و انتظار دارد مدیران خوش بین کمتر از آنچه در الگوهای مالی رفتاری سنتی برایشان در نظر گرفته شده است، عقلایی رفتار کنند. آن ها معتقدند پروژه های در دست اقدام شرکت ها از آنچه در واقع هستند، بهترند و در این موارد، خواست مدیران بازگشت بیشتر از انتظار این پروژه ها نسبت به ارزش واقعی شان است. دشماخ و همکاران<sup>۸</sup> (۲۰۱۳) معتقدند مدیران خوش بین در مقایسه با سایر مدیران، تمایل کمتری به پرداخت سود تقسیمی دارند. هوانگ و همکاران<sup>۹</sup> (۲۰۱۰) رابطه هزینه نمایندگی، خوش بینی بیش از حد مدیران و حساسیت جریان های نقدی را بررسی کردند و دریافتند هزینه نمایندگی و خوش بینی بیش از حد مدیران در حساسیت جریان های نقدی سرمایه گذاری، تأثیر معنادار و مثبتی دارد. بومن<sup>۱۰</sup> (۲۰۰۹) معتقد است بازار به تغییرات سود سهامی که مدیران خوش بین اعلام کرده اند واکنش مثبت تری نشان می دهد تا آنچه مدیران منطقی اعلام کرده اند (بومن، ۲۰۰۹). باروس و سیلویرا<sup>۱۱</sup> (۲۰۰۸) در مطالعات خود مشاهده کردند شرکت هایی که افراد خوش بین، آن ها را اداره می کنند، تمایل بیشتری به انتخاب ساختارهای مالی اهرمی تر از خود نشان می دهند.

## کنترل های داخلی

گسترش و پیچیدگی روز افزون و شتاب آمیز واحدهای اقتصادی در جهان پیشرفته امروز، نیازهای ناشی از کمبود منابع و افزایش رقابت، وجود انواع مخاطرات در زمینه های مالی، اداری و تجاری که هدف ها و سیاست های سازمانی آن ها را

5 - Pompian

6 - Campbell &amp; et al

7 - Heaton

8 - Deshmukh

9 - Hoang &amp; et al

10 - Bouwman

11 - Barros &amp; Silveira

چه از درون و چه از برون به شدت تهدید می‌کند، سبب شده است تا کنترل مستقیم و انفرادی این گونه واحدها ناممکن شود و نیاز به استقرار سیستم اثربخش کنترل داخلی مورد توجه ایشان قرار گیرد (انصاری و شفیع، ۱۳۸۸) حساب‌برسان مستقل یک ارزیابی از کنترل داخلی را به عنوان مبنایی برای تعیین میزان کار لازم برای صاحبکار انجام می‌دهند. ارزیابی آن‌ها از سیستم کنترل داخلی می‌تواند بر زمان و حدود روش‌های حسابرسی اثر بگذارد. کیفیت کنترل داخلی می‌تواند رابطه مستقیم با میزان آزمون‌های محتوا داشته باشد، به طوری که حساب‌برسان به طور عموم در صورت وجود کنترل داخلی با کیفیت، حجم رسیدگی‌ها را تا حد قابل ملاحظه‌ای کاهش می‌دهند. برداشت افراد از اصطلاح کنترل داخلی متفاوت است. این امر باعث سردرگمی بازرگانان، قانون‌گذاران، تدوین‌کنندگان مقررات و دیگران را به دنبال داشته است. این برداشت‌های ناهمگون و انتظارات متفاوت، مشکلاتی را برای واحدهای اقتصادی به بار می‌آورد. چنانچه در قوانین، مقررات یا دستورالعمل‌ها واژه «کنترل داخلی» به کار می‌رود بی آنکه تعریفی صریح و روشن از آن آورده شود آنگاه بر دامنه مشکلات افزوده می‌شود (حاجیها و محمدحسین نژاد، ۱۳۹۴).

کنترل داخلی فرآیندی است که به منظور کسب اطمینان معقول (نسبی) از تحقق اهدافی که توسط هیئت مدیره، مدیریت و سایر کارکنان یک واحد اقتصادی برقرار می‌شود، اطلاق می‌گردد. حساب‌برسان باید از کنترل‌های داخلی مرتبط با حسابرسی شناخت کسب کند. حساب‌برسان از شناخت کنترل‌های داخلی، برای شناسایی انواع تحریف‌های بالقوه، ارزیابی عوامل مؤثر بر خطرهای تحریف با اهمیت و طراحی ماهیت، زمان‌بندی اجرا و میزان روش‌های حسابرسی لازم استفاده می‌کند. کنترل‌های داخلی فرایندی است که به وسیله مدیریت و سایر کارکنان طراحی و اجرا می‌شود تا از دستیابی به اهداف واحد مورد رسیدگی در زمینه قابلیت اعتماد گزارشگری مالی، اثربخشی و کارایی عملیات و رعایت قوانین و مقررات مربوط، اطمینانی معقول بدست آید. از این رو، کنترل‌های داخلی برای شناسایی آن دسته از خطرهای تجاری طراحی و اجرا می‌شود که دستیابی به هر یک از این اهداف را تهدید می‌کند (لنگ و لی<sup>۱۲</sup>، ۲۰۱۱).

این اهداف به پنج گروه زیر دسته‌بندی می‌شوند:

- \* اثربخشی و کارایی عملیات
- \* قابلیت اعتماد گزارش‌دهی مالی
- \* رعایت قوانین و مقررات مربوط
- \* تشویق کارکنان به رعایت رویه‌های واحد تجاری و سنجش میزان رعایت رویه‌ها
- \* حفاظت دارایی‌ها در برابر ضایع شدن، سوءاستفاده و تقلب.

کنترل داخلی یک فرآیند است. کنترل داخلی، خود هدف و غایت نیست بلکه ابزاری برای دستیابی به اهداف است. کنترل داخلی به دست کارکنان واحد اقتصادی طراحی و اجرا می‌شود. کنترل داخلی فقط آمیزه‌ای بی‌روح از فرم‌ها و دستورالعمل‌ها نیست، بلکه مشارکت تمامی کارکنان واحد اقتصادی را می‌طلبد. از کنترل داخلی تنها انتظار می‌رود که برای مدیریت و هیئت مدیره واحد اقتصادی، اطمینانی معقول فراهم آورد نه اطمینانی مطلق. هدف کنترل داخلی، دست یافتن به اهداف است، اهدافی که در یک یا چند گروه متمایز و در عین حال شبیه به هم قرار می‌گیرند (استاندارد بین‌المللی ۳۱۵). این تعریف از کنترل داخلی، به دلیل اینکه به زیر مجموعه‌های کنترل داخلی نیز توجه دارد، کلی و

فراگیر است. برای مثال، در صورت تمایل می توان جداگانه بر کنترل های حاکم بر گزارش دهی مالی یا کنترل های حاکم بر رعایت قوانین و مقررات، تمرکز کرد (موک و تورنر<sup>۱۳</sup>، ۲۰۰۵).

### پیشینه پژوهش

کردستانی و محمدی نسب (۱۴۰۲)، در پژوهشی به بررسی تأثیر اثربخشی کنترل های داخلی بر افشای ریسک در متن گزارش های مالی پرداختند و یافته ها نشان می دهد شرکت هایی با سیستم کنترل داخلی ضعیف نسبت به شرکت هایی با کنترل داخلی کارآمد، سطوح پایین تری از افشای ریسک متنی را گزارش می کنند. همچنین نتایج نشان می دهد تکرار ادواری ضعف کنترل های داخلی و انتشار عمومی آن منجر به افشای سطح بالاتری از ریسک توسط مدیران می شود.

خرم آبادی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به بررسی تبیین و اولویت بندی عوامل مؤثر بر ارزیابی اثربخش کنترل های داخلی در شرکت های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران با رویکرد فازی پرداختند و یافته های حاصل از اولویت بندی عوامل بیانگر آن است که در بین معیارهای اصلی، ویژگی های حسابرسان داخلی مهم ترین عامل در ارزیابی اثربخش کنترل داخلی است. سپس ساختار هیئت مدیران، ویژگی های حسابرسان مستقل و عوامل فرایندی در رتبه های بعدی اهمیت قرار گرفته اند. همچنین ساختار مالکیت، کم اهمیت ترین معیار و در اولویت هشتم قرار گرفت.

ممنون و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به بررسی تأثیر کیفیت کنترل داخلی بر نقدشوندگی سهام شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند و نتایج این پژوهش نشان می دهد کاهش نقاط ضعف افزایش کیفیت کنترل داخلی تأثیر مثبت و معناداری بر نقدشوندگی سهام دارد.

قائمی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به بررسی تأثیر ویژگی های کمیته حسابرسان بر کنترل های داخلی و مدیریت سود پرداختند و نتایج حاصل از پژوهش نشان دهنده آن است که بین هر دو ویژگی کمیته حسابرسان (اندازه کمیته حسابرسان و تخصص کمیته حسابرسان) با ضعف در کنترل های داخلی و مدیریت سود رابطه منفی و معناداری وجود دارد اما بین اندازه کمیته حسابرسان و مدیریت سود رابطه معناداری وجود ندارد.

کشتکار و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی به بررسی مطالعه نقش واسطه ای ضعف های کنترل های داخلی در رابطه بین شاخص های محتوای اطلاعاتی سود شرکت ها و کیفیت حسابرسان پرداختند و نتایج پژوهش نشان داد که ضعف های کنترل های داخلی مرتبط با گزارشگری مالی دارای نقش واسطه ای در رابطه بین شاخص های محتوای اطلاعاتی سود شرکت ها و کیفیت حسابرسان پرداخته است. اما، ضعف های کنترل های داخلی مرتبط با عملیات و قوانین و مقررات به گونه کلی دارای چنین نقشی نیست. این یافته ها می تواند به بهبود محتوای اطلاعاتی سود شرکت ها از طریق کیفیت حسابرسان کمک کند.

اسماعیل پور و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی به بررسی مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت و ضعف کنترل های داخلی: آزمون تجربی نظریه ذی نفعان و علامت دهی پرداختند و یافته های پژوهش حاکی از آن است که مطابق با نظریه ذی نفعان بین افشاء مسئولیت اجتماعی شرکت و ضعف کنترل های داخلی رابطه منفی معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر هدف مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت ها، رفع تعارضات میان ذینفعان و در نتیجه به حداکثر رساندن ثروت سهامداران بوده و موجب افزایش اثربخشی کنترل های داخلی شرکت می شود

گونتارا<sup>۱۴</sup> (۲۰۲۰)، در پژوهشی ارتباط بین کیفیت کنترل داخلی و سیاست تقسیم سود را بررسی کرد و نشان داد که کیفیت کنترل داخلی به طور مثبت و معناداری با سیاست سود سهام طول دوره ارتباط دارد به این معنا که کنترل های بهتر نسبت پرداخت سود را افزایش می دهد. علاوه بر این، تمرکز مالکیت مدیریتی ارتباط بین کیفیت کنترل داخلی و سیاست سود سهام را تعدیل می کند.

لای و همکاران<sup>۱۵</sup> (۲۰۲۰)، در پژوهشی به بررسی ضعف کنترل های داخلی و کارایی سرمایه گذاری پرداختند و نشان دادند که مدیران شرکت های با کیفیت کنترل داخلی گزارشگری مالی ضعیف احتمالاً سرمایه گذاری ناکارآمد دارند و این رابطه زمانی قوی تر است که سرمایه گذاری خاص به هزینه سرمایه و دارایی، تجهیزات و تجهیزات مربوط باشد. آن ها همچنین نشان دادند که رابطه منفی بین جریان های نقدی آینده و سرمایه گذاری های انجام شده توسط شرکت های با کیفیت کنترل داخلی گزارشگری مالی ضعیف وجود دارد.

### فرضیه پژوهش

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش و همچنین به منظور دست یابی به اهداف پژوهش، فرضیه ذیل ارائه می گردد.

اندازه مؤسسه حسابرسی با کنترل های داخلی رابطه معناداری دارد.

خوش بینی مدیریتی با کنترل های داخلی رابطه معناداری دارد.

الگوی پژوهش از نوع رگرسیون چند گانه است. بنابراین، مدل زیر برای انجام آزمون فرضیه انتخاب شده است:

معادله (۱).

$$CI_{it} = \beta_0 + \beta_1 AS_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

معادله (۲).

$$CI_{it} = \beta_0 + \beta_1 MB_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در معادله فوق به ترتیب:

CI شاخص کنترل های داخلی شرکت i در سال t؛

AS شاخص اندازه مؤسسه حسابرسی شرکت i در سال t؛

MB شاخص خوش بینی مدیریتی شرکت i در سال t؛

SIZE شاخص اندازه شرکت i در سال t؛

LEV شاخص اهرم مالی شرکت i در سال t؛

نحوه اندازه گیری متغیرها به شرح زیر است:

### اندازه مؤسسه حسابرسی

تعریف مفهومی: منظور بزرگی و کوچکی مؤسسه های حسابرسی است.

تعریف عملیاتی: در این پژوهش حسابرسان (مؤسسه های حسابرسی) به ۲ گروه تقسیم بندی شده اند. به این منظور سازمان حسابرسی به دلیل وجود کارکنان فراوان و قدمت بیشتر در زمره حسابرس بزرگ و سایر مؤسسه های حسابرسی در زمره حسابرس کوچک (مؤسسه های حسابرسی کوچک) قرار می گیرند که در این پژوهش برای شرکت هایی که توسط سازمان حسابرسی شده اند عدد یک و برای سایر مؤسسه ها عدد صفر در نظر گرفته شده است (سجادی و عربی، ۱۳۸۹).

14 - Gontara

15 - Lai & et al

### خوش بینی مدیریتی

تعریف مفهومی: خوش بینی مدیران یک ویژگی شخصیتی است که به عنوان داشتن باور مثبت در رابطه با هر یک از جنبه های یک پیشامد در شرایط عدم اطمینان تعریف می گردد (حسینی و خوئینی، ۱۳۹۹). چنانچه باقیمانده مدل زیر برای شرکتی بزرگتر از صفر باشد بدین معناست که در آن شرکت خوش بینی وجود دارد: رابطه (۱).

$$ASSET * GR = \beta_0 + \beta_1 Sale * GR$$

ASSET\*GR رشد دارایی های شرکت در سال t است که از تفاوت میزان تغییرات دارایی ها نسبت به سال گذشته شرکت محاسبه می شود.

Sale\*GR رشد فروش شرکت در سال t است که از تفاوت میزان تغییرات فروش نسبت به سال گذشته شرکت محاسبه می شود (مهرفر و همکاران، ۱۳۹۹).

### کنترل های داخلی

طبق تعریف بخش ۳۱۵ استاندارد حسابرسی ایران، کنترل داخلی فرایندی است که توسط مدیریت و سایر کارکنان طراحی و اجرا می شود تا از دستیابی به هدف های واحد مورد رسیدگی در زمینه قابلیت اعتماد گزارشگری مالی، اثربخشی و کارایی عملیات و رعایت قوانین و مقررات مربوط، اطمینانی معقول بدست آید (فندرسکی و صفری گرایلی، ۱۳۹۷).

تعریف عملیاتی: از شاخص ضعف سیستم کنترل داخلی در نامه مدیریت استفاده می شود. در صورتی که شرکت دارای حداقل یک ضعف در سیستم کنترل داخلی باشد کد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر در نظر گرفته می شود (حاجبها و محمدحسین نژاد، ۱۳۹۴).

### روش شناسی پژوهش

با توجه به این که داده ها مربوط به اطلاعات شرکت های واقعی بوده و نتایج آن می تواند راه گشای تصمیم های فعالان بازار سرمایه قرار گیرد از این رو پژوهش کاربردی محسوب می گردد. از طرف دیگر به دلیل این که رابطه علی و معلولی بین متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش مورد بررسی قرار خواهد گرفت، لذا از لحاظ انجام، علی پس از وقوع است. از لحاظ نحوه اجرا توصیفی و از لحاظ ارتباط بین متغیرها از نوع علی است و از نوع جمع آوری داده ها از نوع پژوهش های کمی و از لحاظ زمان اجرا گذشته نگر و همچنین منطق اجرا استقرایی می باشد. مقیاس اندازه گیری داده های جمع آوری شده، مقیاس نسبی است. مقیاس نسبی دارای کلیه ویژگی های مقیاس های فاصله ای، ترتیبی و اسمی است. مقیاس نسبی، دقیق ترین مقیاس اندازه گیری است. این مقیاس دارای ارزش صفر حقیقی می باشد. یعنی نقطه ای در مقیاس که نمایانگر فقدان کامل ویژگی مورد اندازه گیری است.

جامعه پژوهش حاضر شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی سال ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ که بالغ بر ۷۴۹ شرکت است، در نظر گرفته شده است. در این پژوهش از حذف سیستماتیک جهت انتخاب نمونه ها استفاده شده است.

با توجه به محدودیت ها ۱۶۰ شرکت به عنوان نمونه ی پژوهش مورد استفاده قرار گرفتند.

به طور کلی اطلاعات و داده های این پژوهش با استفاده از دو روش کتابخانه ای و اسناد سازمانی گردآوری شده است.

### یافته‌های پژوهش

توصیف اطلاعات گردآوری شده یکی از فرآیندهای پژوهش در بخش تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش است که گزارش آنها در پژوهش، مهم است. داده‌های پژوهش با استفاده از منابع اطلاعاتی دست دوم گردآوری و دسته‌بندی شده است. توصیف اطلاعات و داده‌های آماری با توجه به مقیاس‌های اندازه‌گیری انتخاب می‌گردد. بنابراین در این بخش در مورد ویژگی‌های نمونه آماری و شاخص‌های مربوط به صورت‌های مالی اعضای نمونه آماری بحث و بررسی صورت گرفته است که در ادامه به آنها در دو بخش جداگانه پرداخته شده است.

به‌طور کلی، روش‌هایی را که به‌وسیله آنها می‌توان اطلاعات جمع‌آوری شده را پردازش کرده و خلاصه نمود، آمار توصیفی می‌نامند. لازم به ذکر است که پس از حذف داده‌های پرت و مرتب‌سازی داده‌ها، تعداد شرکت-سال‌های متغیرهای پژوهش با اندکی کاهش مواجه شده است.

#### جدول (۱). شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

| متغیرهای پژوهش       | نماد | تعداد<br>سال-<br>شرکت | میانگین | میانه | انحراف<br>معیار | بیشینه | کمینه |
|----------------------|------|-----------------------|---------|-------|-----------------|--------|-------|
| اندازه مؤسسه حسابرسی | AS   | ۸۰۰                   | ۰/۲۵۹   | ۰/۲۴۷ | ۰/۱۹۹           | ۱/۰۰۰  | ۰/۰۰۰ |
| کنترل‌های داخلی      | CI   | ۸۰۰                   | ۰/۳۲۵   | ۰/۳۱۰ | ۰/۲۳۷           | ۱/۰۰۰  | ۰/۰۰۰ |
| خوش‌بینی مدیریتی     | MB   | ۸۰۰                   | ۰/۵۳۷   | ۰/۵۱۰ | ۰/۱۸۵           | ۱/۰۰۰  | ۰/۰۰۵ |
| اندازه شرکت          | SIZE | ۸۰۰                   | ۱۱/۴۷   | ۱۱/۳۳ | ۱/۵۸۷           | ۱۳/۵۵  | ۶/۴۱۳ |
| اهرم مالی            | LEV  | ۸۰۰                   | ۰/۳۵۸   | ۰/۳۵۱ | ۰/۱۱۳           | ۰/۵۶۴  | ۰/۰۴۶ |

در مطالعه حاضر روش برآورد مدل براساس داده‌های تابلویی است. این روش تلفیقی از اطلاعات سری زمانی (۱۳۹۸-۱۴۰۲) و داده‌های مقطعی ۱۶۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار) می‌باشد. تمامی ارقام محاسبه شده برای هر یک از متغیرهای مدل بر حسب میلیون ریال می‌باشد. برنامه‌ی نرم‌افزاری مورد استفاده در این پژوهش، برنامه نرم‌افزاری **ایویوز** می‌باشد. مدل‌های برآورد شده با توجه به فرضیه‌های ارائه شده به صورت مدل رگرسیون چندمتغیره ارائه شده-اند.

### تعیین نوع آزمون و روش تجزیه و تحلیل

برای تعیین روش به کارگیری داده‌های ترکیبی و تشخیص همگن یا ناهمگن بودن آنها از آزمون چاو و آماره  $F$  لیمر استفاده شده است.

#### جدول (۲). نتایج آزمون چاو، جهت تشخیص همگن یا ناهمگن بودن مقاطع

| آزمون مدل | F      | احتمال آماره F | نتیجه آزمون چاو |
|-----------|--------|----------------|-----------------|
| مدل اول   | ۱۵/۰۶۷ | ۰/۰۰۰۰         | $H_0$ رد می‌شود |
| مدل دوم   | ۱۲/۴۶۳ | ۰/۰۰۰۰         | $H_0$ رد می‌شود |

همان گونه که در جدول (۲)، دیده می شود، نتیجه آزمون چاو، نشان می دهد که احتمال به دست آمده برای آماره F در مدل اول و دوم پژوهش کمتر از ۵ درصد است، بنابراین برای آزمون این مدل، داده ها به صورت تابلویی مورد استفاده قرار می گیرند.

### آزمون هاسمن

در این آزمون از آماره چپ دو با K درجه آزادی استفاده می شود اگر چپ دو بدست آمده از مقدار جدول بیشتر بود، فرضیه  $H_0$  مبنی بر تصادفی بودن رد می شود و فرضیه آثار ثابت پذیرفته می شود.

### جدول (۳). نتایج آزمون هاسمن، جهت تشخیص استفاده از اثرات ثابت یا تصادفی

| آزمون مدل | مقدار آماره | احتمال آماره | نتیجه آزمون |
|-----------|-------------|--------------|-------------|
| مدل اول   | ۳۰/۸۱۶      | ۰/۰۰۰۰       | اثرات ثابت  |
| مدل دوم   | ۲۷/۲۵۶      | ۰/۰۰۰۰       | اثرات ثابت  |

در این آزمون  $H_0$  بر مدل پانل دیتا با اثرات تصادفی و فرضیه مقابل بر مدل پانل دیتا با اثرات ثابت دلالت دارد. اگر آماره آزمون هاسمن بزرگ تر از مقادیر بحرانی اش و یا آماره احتمال آن (prob) کوچک تر از ۵ درصد باشد  $H_0$  رد و استفاده از مدل اثرات ثابت پذیرفته می شود. طبق نتایج حاصل از آزمون هاسمن برای مدل اول و دوم پژوهش، با توجه به اینکه در ازاء خطای ۵ درصد میزان آماره هاسمن برای مدل اول و دوم پژوهش به ترتیب (۳۰/۸۱۶) و (۲۷/۲۵۶) شده است و از طرفی میزان سطح معناداری کمتر از ۵ درصد است، لذا  $H_0$  رد می شود.  $H_0$  نشان می دهد که روش اثرات تصادفی ناسازگار می باشد و بایستی از روش اثرات ثابت استفاده شود.

### بررسی فرضیه های پژوهش:

آزمون فرضیه اول

اندازه مؤسسه حسابرسی با کنترل های داخلی رابطه معناداری دارد.

مدل رگرسیونی برای فرضیه به شرح زیر است:

$$CI_{it} = \beta_0 + \beta_1 AS_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

### جدول (۴). نتایج آزمون فرضیه اول

| نام متغیر                    | نماد متغیر      | ضریب    | انحراف معیار | آماره t | Prob.  |
|------------------------------|-----------------|---------|--------------|---------|--------|
| مقدار ثابت                   | C               | ۰/۰۲۵   | ۰/۰۱۱        | ۲/۱۶۳   | ۰/۰۰۰۰ |
| اندازه مؤسسه حسابرسی         | $\beta_1(AS)$   | ۰/۰۱۹   | ۰/۰۰۵        | ۳/۴۶۷   | ۰/۰۰۰۱ |
| اندازه شرکت                  | $\beta_2(SIZE)$ | ۰/۰۸۹   | ۰/۰۱۵        | ۵/۶۲۷   | ۰/۰۰۰۰ |
| اهرم مالی                    | $\beta_3(LEV)$  | -۰/۲۸۴  | ۰/۱۳۴        | -۲/۱۱۴  | ۰/۰۰۰۰ |
| آماره F                      |                 | ۲۰/۵۴۳  |              |         |        |
| سطح معناداری (Prob.)         |                 | (۰/۰۰۰) |              |         |        |
| آماره دوربین واتسون          |                 | ۱/۷۳۵   |              |         |        |
| ضریب تعیین (R2)              |                 | ۰/۶۸۱   |              |         |        |
| ضریب تعیین تعدیل شده (AdjR2) |                 | ۰/۶۶۳   |              |         |        |

منبع: یافته های پژوهش

با توجه به نتایج آزمون مدل اول پژوهش، سطح معناداری آماره  $F$  (۰/۰۰۰) کمتر از سطح خطا بوده و کل مدل رگرسیونی معنادار است. آماره دوربین واتسون (۱/۷۳۵) در فاصله بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد بنابراین همبستگی بین اجزای خطای مدل وجود ندارد. با توجه به پایین بودن سطح معناداری آماره  $t$  از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب  $\beta_1$  نتایج آزمون نشان می‌دهد اندازه مؤسسه حسابرسی با کنترل‌های داخلی رابطه مثبت و معناداری دارد. بنابراین  $H_0$  پژوهش را می‌توان در سطح خطای ۵ درصد رد کرد. همچنین سطح معناداری آماره  $t$  از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب  $\beta_2$  نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اندازه شرکت با کنترل‌های داخلی رابطه مثبت و معناداری دارد و سطح معناداری آماره  $t$  از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب  $\beta_3$  نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اهرم مالی با کنترل‌های داخلی رابطه منفی و معناداری دارد. ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که متغیرهای وارد شده در رگرسیون توانسته‌اند ۶۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند.

آزمون فرضیه دوم

خوش‌بینی مدیریتی با کنترل‌های داخلی رابطه معناداری دارد.

مدل رگرسیونی برای فرضیه به شرح زیر است:

$$CI_{it} = \beta_0 + \beta_1 MB_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

جدول (۵). نتایج آزمون فرضیه دوم

| نام متغیر                    | نماد متغیر       | ضریب   | انحراف معیار | آماره $t$ | Prob.  |
|------------------------------|------------------|--------|--------------|-----------|--------|
| مقدار ثابت                   | C                | ۰/۵۲۳  | ۰/۲۴۱        | ۲/۱۶۴     | ۰/۰۰۰۰ |
| خوش‌بینی مدیریتی             | $\beta_1$ (MB)   | -۰/۰۵۹ | ۰/۰۰۸        | -۶/۹۷۸    | ۰/۰۰۰۰ |
| اندازه شرکت                  | $\beta_2$ (SIZE) | ۰/۱۴۹  | ۰/۰۵۹        | ۵/۷۶۶     | ۰/۰۰۰۰ |
| اهرم مالی                    | $\beta_3$ (LEV)  | -۰/۹۷۲ | ۰/۳۱۰        | -۳/۱۲۷    | ۰/۰۰۰۰ |
| آماره $F$                    |                  |        |              |           |        |
| سطح معناداری (Prob.)         |                  |        |              |           |        |
| آماره دوربین واتسون          |                  |        |              |           |        |
| ضریب تعیین ( $R^2$ )         |                  |        |              |           |        |
| ضریب تعیین تعدیل شده (AdjR2) |                  |        |              |           |        |

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج آزمون مدل دوم پژوهش، سطح معناداری آماره  $F$  (۰/۰۰۰) کمتر از سطح خطا بوده و کل مدل رگرسیونی معنادار است. آماره دوربین واتسون (۱/۹۹۵) در فاصله بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد بنابراین همبستگی بین اجزای خطای مدل وجود ندارد. با توجه به پایین بودن سطح معناداری آماره  $t$  از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب  $\beta_1$  نتایج آزمون نشان می‌دهد خوش‌بینی مدیریتی با کنترل‌های داخلی رابطه منفی و معناداری دارد. بنابراین  $H_0$  پژوهش را می‌توان در سطح خطای ۵ درصد رد کرد. همچنین سطح معناداری آماره  $t$  از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب  $\beta_2$  نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اندازه شرکت با کنترل‌های داخلی رابطه مثبت و معناداری دارد و سطح

معناداری آماره  $t$  از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب  $\beta_3$  نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اهرم مالی با کنترل‌های داخلی رابطه منفی و معناداری دارد. ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که متغیرهای وارد شده در رگرسیون توانسته‌اند ۷۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند.

### نتیجه‌گیری کلی

هدف پژوهش حاضر ب بررسی رابطه اندازه مؤسسه حسابرسی و خوش‌بینی مدیریتی با کنترل‌های داخلی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی سال ۱۳۹۸ الی ۱۴۰۲ است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل فرضیه نشان داد که اندازه مؤسسه حسابرسی با کنترل‌های داخلی رابطه مثبت و معناداری دارد. در تفسیر این نتیجه باید بیان نمود که با در شرایطی که مؤسسه‌های حسابرسی بزرگتر، انگیزه قوی‌تری برای ارائه حسابرسی با کیفیت بالاتر دارند؛ زیرا علاقه‌مند هستند که شهرت بیشتری در بازار به دست آورند و از آنجا که تعداد صاحب‌کارانشان زیاد است، نگران از دست دادن آن‌ها نیست. تصور بر این است که چنین مؤسسه‌هایی به دلیل دسترسی به منابع و امکانات بیشتر برای آموزش حسابرسان خود و انجام آزمون‌های مختلف، خدمات حسابرسی را با کیفیت بالاتری ارائه می‌کنند. با افزایش کیفیت حسابرسی، احتمال استفاده از روش‌های قابل تردید و رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران کاهش یابد که این موضوع افزایش سطح کنترل‌های داخلی و نظارت در شرکت را به دنبال خواهد داشت.

خوش‌بینی مدیریتی با کنترل‌های داخلی رابطه منفی و معناداری دارد. در تفسیر این نتیجه باید نمود که خوش‌بینی یکی از مفاهیم مهم مالی-رفتاری مدرن است که سبب می‌شود انسان دانش و مهارت خود را بیش از حد تخمین بزند و پیش‌بینی وی از احتمال وقوع پدیده‌ها خیلی افراطی یا خیلی تفریطی باشد. خوش‌بینی مدیریت به‌عنوان ویژگی روان‌شناختی سبب می‌شود تا از صحت و قابلیت اتکای اطلاعات کاسته شود و اطلاعات خاص شرکتی، به دلیل وجود نامتقارنی اطلاعاتی ذاتی موجود بین مدیر و مالکان با شفافیت کمتری روانه بازار شوند. به‌عبارتی مدیران خوشبین به دلیل حس خوش‌بینی نسبت به تحقق رویدادهای آتی بر سیاست و تصمیم‌های شرکت تأثیر می‌گذارند و خوش‌بینی مدیران خواه چه از روی عمد یا غیرعمد باشد به احتمال زیاد منجر به تحریف‌های مغرضانه و نامتقارنی اطلاعات شرکت خواهد شد که به دنبال آن باعث کاهش در کیفیت گزارشگری مالی و در نتیجه کنترل‌های داخلی می‌شود.

با توجه به نتایج پژوهش به سرمایه‌گذاران و فعالان بازار سرمایه پیشنهاد می‌شود، در هنگام اتخاذ تصمیم‌های سرمایه‌گذاری علاوه بر متغیرهای مالی به متغیرهایی رفتاری مدیریتی نظیر خوش‌بینی مدیریتی نیز توجه نموده و آن‌ها را به‌عنوان عوامل مؤثر بر شفافیت و کنترل‌های داخلی شرکت‌ها در مدل‌های تصمیم‌گیری خود لحاظ نمایند. به مدیران پیشنهاد می‌شود به سطح بهینه وجه نقد توجه کنند، زیرا فاصله گرفتن از آن به کاهش ارزش شرکت منجر می‌شود. همچنین، مدیران شرکت‌ها باید به تأثیرات خوش‌بینی مدیریتی بر تصمیم‌های شرکتی توجه کنند و سعی کنند با پرهیز از جنبه‌های منفی این ویژگی‌ها بهترین تصمیم‌های ممکن را در حوزه‌های مختلف به‌خصوص بحث نقدینگی و تأمین مالی برای شرکت اتخاذ کنند.

### منابع و مأخذ

آقایی؛ محمد؛ گلجاریان، محمدعلی، نظری، کیانوش و اسدالهی، امین. (۱۳۹۴)، کنترل‌های داخلی مؤثر در شرکت‌های سرمایه‌گذاری از دیدگاه حسابرسان مستقل، فصلنامه پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره پنجم، شماره اول، ۱-۱۲.

اسماعیل پور، رضا؛ رضائی پیتنه‌نوئی، یاسر و غلامرضا پور، محمد. (۱۳۹۸)، مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت و ضعف کنترل‌های داخلی: آزمون تجربی نظریه ذینفعان و علامت‌دهی، دوفصلنامه علمی حسابداری ارزشی و رفتاری، دوره ۴ (۸): ۳۳۸-۳۱۸.

اشرف‌زاده، سیدحمیدرضا و مهرگان، نادر. (۱۳۸۷)، اقتصادسنجی پانل دیتا، انتشارات دانشگاه تهران.  
انصاری، عبدالمهدی و شفیع، حسین. (۱۳۸۸)، بررسی تأثیر متغیرهای حسابرسی داخلی بر برنامه حسابرسی. مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی. دوره ۱۶، شماره ۵۸.

پورکریم، یعقوب. (۱۳۸۸)، رابطه بین کیفیت حسابرسی و قابلیت اتکا اقلام تعهدی، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی. جهانخانی، علی و پارسائیان، علی. (۱۳۸۹)، مدیریت مالی، انتشارات سمت.

حاجیه‌ها، زهره و محمدحسین‌نژاد، سهیلا. (۱۳۹۴)، عوامل تأثیرگذار بر نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال هفتم، شماره ۲۶.

حساس‌یگانه، یحیی. آذین‌فر، کاوه. (۱۳۸۹)، رابطه‌ی بین کیفیت حسابرسی و اندازه مؤسسه حسابرسی، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۷، شماره ۶۱.

حسینی، سیدعلی و خوئینی، میهن. (۱۳۹۹)، مبانی نظری خوش‌بینی مدیران و اندازه‌گیری آن، فصلنامه مطالعات حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۳: ۲۴-۵.

خرم‌آبادی، مهدی؛ حساس‌یگانه، یحیی؛ برزیده، فرخ و صالحی صدقیانی، جمشید. (۱۳۹۹)، تبیین و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر ارزیابی اثربخش کنترل‌های داخلی در شرکت‌های پذیرفته‌شده بورس اوراق بهادار تهران با رویکرد فازی، پژوهش‌های حسابداری مالی، دوره ۱۲ (۱): ۸۲-۵۷.

رحمتی، سلمان. (۱۳۹۲)، بررسی رابطه اندازه، دوره تصدی و تخصص حسابرسان در صنعت با نقدشوندگی سهام، نشریه تحقیقات حسابداری و حسابرسی.

ساعدی، رحمان و دستگیر، محسن. (۱۳۹۶)، تأثیر ضعف کنترل‌های داخلی و شکاف سهامداران کنترلی بر کارایی سرمایه‌گذاری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی، دوره نهم، شماره چهارم.

سجادی، سیدحسین و عربی، مهدی. (۱۳۸۹)، تأثیر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود، فصلنامه حسابداری رسمی، شماره ۲۴.

سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه. (۱۳۸۴)، روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، انتشارات آگه، تهران.  
سلیمانی‌امیری، غلامرضا و گروه‌ای، پگاه. (۱۳۹۶)، بررسی اثر اطمینان بیش از حد مدیریت بر ریسک سیستماتیک و غیر سیستماتیک، پیشرفت‌های حسابداری، دوره نهم، شماره اول. ۹۹-۱۲۴.

فندرسکی، علی و صفری گرایلی، مهدی. (۱۳۹۷)، اثربخشی کنترل‌های داخلی و خطر سقوط قیمت سهام، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۱۰، شماره ۳۸.

قائم، فاطمه؛ مرادی، زهرا و علوی، غلامحسین. (۱۳۹۹)، تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کنترل‌های داخلی و مدیریت سود، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۱۲ (۴۶): ۲۵۹-۲۸۰.

کردستانی، غلامرضا و محمدی نسب، سیدمحسن. (۱۴۰۲)، تأثیر اثربخشی کنترل های داخلی بر افشای ریسک در متن گزارش های مالی، مجله پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۵(۱): ۱-۲۲.

کشتکار، رسول؛ خواجهی، شکراله و دستگیر، محسن. (۱۳۹۸)، مطالعه نقش واسطه ای ضعف های کنترل های داخلی در رابطه بین شاخص های محتوای اطلاعاتی سود شرکت ها و کیفیت حسابرسی، فصلنامه پیشرفت های حسابداری، دوره ۱۱ (۲): ۳۵۳-۳۲۱.

مجتهدزاده، ویدا و آقایی، پروین. (۱۳۸۳)، عوامل مؤثر بر کیفیت حسابرسی مستقل از دیدگاه حسابرسان مستقل و استفاده کنندگان، بررسی های حسابداری و حسابرسی.

ممنون، احمد؛ خوشکار، فرزین؛ استواری، حمید و مظهری، فرشته. (۱۳۹۹)، تأثیر کیفیت کنترل داخلی بر نقدشوندگی سهام شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، نشریه علمی حسابداری و علوم اقتصادی، سال ۴ (۱): ۷۳-۶۳.

مهرفر، ابوطالب؛ کاظمی، حسین و رضایی، فرزین. (۱۳۹۹)، خوش بینی مدیریت و کیفیت گزارشگری مالی: با تأکید بر نقش تعدیلی مکانیزم های نظام راهبری، فصلنامه دانش حسابداری مالی، دوره ۷ (۲): ۱۷۸-۱۵۵.

نمازی، محمد؛ حلاج، محمد و ابراهیمی، شهلا. (۱۳۸۸)، تأثیر مالکیت نهادی بر عملکرد مالی گذشته و آتی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه بررسی های حسابداری و حسابرسی، مجله حسابداری دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، دوره ۱۶ (۴): ۱۱۳-۱۳۰.

Bouwman, C. H. S. (2009). Managerial optimism and the market's reaction to dividend changes. Retrived from mit.edu.

Chang, Yu-Tzu, Chen, Hanchung, Cheng, Rainbow K., Chi, Wuchun, (2019). The impact of internal audit attributes on the effectiveness of internal control over operations and compliance, Journal of Contemporary Accounting & Economics 15, 1-19.

Duellman, S., Hurwitz, H., & Sun, Y., (2015). Managerial overconfidence and audit fees. Journal of Contemporary Accounting & Economics, 2 (11): 148- 165.

Leng, J., & Li, L. (2011). Analysis of the Relationship between Listed Companies' Earnings Quality and Internal Control Information Disclosure. Modern Economy, 2, 893-900. <http://dx.doi.org/10.4236/me.2011.25100>.

Malmendier, U. & Tate, G. (2008). CEO Overconfidence and Corporate Investment. Journal of Finance, 60 (6): 661-700.

Mock, T., & Turner, J. (2005). Auditor Identification of Fraud Risk Factors and their Impact on Audit Programs. International Journal of Auditing, 9, 59-77. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1099-1123.2005.00102.x> www.ccsenet.org/ibr International Business Research Vol. 5, No. 9; 2012 137.

Newton, N.J., Persellin, J.S., Wang, D., Wilkins, M.S., (2016). Internal control opinion shopping and audit market competition. Account. Rev. 91 (2), 603-623.

Pompian, M. M. (2010). Behavioral finance and asset management knowledge. Ahmad Badri. Tehran: Keyhan